

כחיצים ביד גיבור - מעלת לימוד תורה לנערים ~ 1 ~

הוא היה אומר הלמד תורה בילדותו למה הוא דומה לעגלה שכיבשוה כשהיא קטנה שנאמר ואפרים עגלה מלומדה אוהבתי לדוש (הושע י' יא) . והלומד תורה בזקנותו דומה לפרה שלא כיבשוה אלא בזקנותה שנאמר כפרה סוררה סרר ישראל (שם ד' ט"ז) : הוא היה אומר **הלומד תורה בילדותו דומה לאשה שהיא לשה בחמין. והלומד תורה בזקנותו דומה לאשה שהיא לשה בצונן: רבי אליעזר בן יעקב אומר הלומד תורה בילדותו דומה לכתב שנכתב על נייר חדש. הלומד תורה בזקנותו דומה לכתב שנכתב על נייר ישן.** רבן גמליאל מוסיף עליו הלומד תורה בילדותו דומה לבחור שנשא בתולה שהיא הוגנת לו הוא הגון לה והיא מתנפלת עליו והוא מתנפל עליה. הלומד תורה בזקנותו למה הוא דומה לזקן שנשא בתולה היא הוגנת לו והוא אינו הגון לה היא מתנפלת¹ עליו והוא מתרחק ממנה שנאמר **כחצים ביד גבור** כן בני הנעורים וכתוב בתריה אשרי הגבר אשר מלא אשפתו מהם לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער (תהלים קכ"ז ד' וה') . שונה ומשכח דומה לאשה שיוולדת בנים וקוברת שנאמר כי אם יגדלו את בניהם ושכלתים מאדם (הושע ט' י"ב) אל תקרי ושכלתים אלא ושכחתים. רבי שמעון בן אלעזר אומר הלומד תורה בילדותו דומה לרופא שהביאו לפניו מכה ויש לו איזמל לחותכה וסמים לרפאותה. הלומד תורה בזקנותו דומה לרופא שהביאו לפניו מכה ויש לו איזמל לחותכה ואין לו סמים לרפאותה. אף כך דברי תורה יהיו מצויינין לך זה מזה ויהיו מצויינין לך זה בצד זה שנאמר קשרם על אצבעותיך כתבם על לוח לבך (משלי ז' ג') ואומר קשרם על לבך תמיד ענדם על גרגרותיך (שם ו' כ"א) :

מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן הוספה ב

לנוסחא א פרק ו ד"ה ר' שמעון

ר' שמעון בן גמליאל אומר הלומד תורה בילדותו למה הוא דומה לבחור שנשא בתולה הוא הגון לה והיא הוגנה לו. הוא מתנפל עליה. והיא מתנפלת עליו. הלמד תורה בזקנותו למה הוא דומה לזקן שנשא בתולה. היא אינה הוגנת לו והוא אינו הגון לה. היא מתרחקת ממנו. והוא מתרחק ממנה. שני **כחצים ביד גבור** וגו' אשרי הגבר וגו': שנה ושכח דומה לאשה שיוולדת וקוברת שני כי אם יגדלו את בניהם ושכלתים מאדם. א"ת שכלתים אלא שכחתים :

מגן אבות לרשב"ץ על אבות פרק ד משנה כו

¹ באבות דרבי נתן הגירסא היא **מתרחקת** ממנו. והוא מתרחק ממנה. שני **כחצים ביד גבור**.

כחיצים ביד גיבור מעלת לימוד תורה לנערים

תהלים פרק קכז

- (א) שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְשִׁלְמֹה אִם יִדְוֹד לֹא יִבְנֶה בַּיִת שְׁוֹא עֲמָלוֹ בּוֹנֵיו בּוֹ אִם יִדְוֹד לֹא יִשְׁמֵר עֵיר שְׁוֹא שְׁקֵד שׁוֹמֵר :
- (ב) שְׁוֹא לְכֶם מִשְׁפָּקִימִי קוּם מֵאַחֲרֵי שְׁבֶת אֲכָלִי לֶחֶם הַעֲצָבִים כִּן יִתֵּן לִידִידוֹ שְׁנֵא :
- (ג) הִנֵּה נִחַלְתָּ יִדְוֹד בְּנֵים שְׁכָר פְּרִי הַבְּטָן :
- (ד) **כחצים ביד גבור** כן בני הנעורים :
- (ה) אֲשֶׁרִי הַגִּבֹּר אֲשֶׁר מָלֵא אֶת אֲשֶׁפְתּוֹ מֵהֶם לֹא יִבְשׂוּ כִּי יִדְבְּרוּ אֶת אוֹיְבֵים בְּשֹׁעַר :

רש"י תהלים פרק מה פסוק ו

(ו) חציך שנונים - בלב אויבי המלך שנונים אגיישוך בלעז, והרי זה מקרא מסורס מצינו שהתלמידים קרוים חצים שנאמר **כחצים ביד גבור** כן בני הנעורים (לקמן /תהילים/ קכ"ז) ותלמידי חכמים (המזוויינים) בהלכה קרוים אויבים זה לזה לפי שעה שנאמר לא יבושו כי ידברו את אויבי בשער (שם /תהילים קכ"ז/):

רש"י תהלים פרק קכז פסוק ד

(ד) **כחצים ביד גבור** - להלחם במ את אויביו :
כן בני הנעורים - התלמידים שאדם מעמיד מנעוריו :

מצודת זוד תהלים פרק קכז פסוק ד

(ד) **כחצים ביד גבור** - ר"ל ובאמת שכר גדול הוא זה כי כמו החצים אשר המה ביד גבור עם שהחצים הרגו את מי עכ"ז הלא נראה לכל שלא החצים הם הממיתים כ"א הגבור אשר ידה אותם כן הבנים שהאדם מלמד בנערותו בעוד הכח בידו להדריכם בדרך ישרה הנה עם כי הבנים הם הדורכים בדרך ישרה עכ"ז נראה לכל שכל זה המה מעשה ידי אביהם להתפאר :

מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא א פרק

כג ד"ה הוא היה

כחיצים ביד גיבור - מעלת לימוד תורה לנערים ~ 2 ~

לימודו, כן אמרו במדרש חזית [שיהש"ר פרשה ה פסקה יא ד"ה ר' יוחנן].

שו"ת עטרת פז חלק ראשון כרך ב - יו"ד סימן ב ד"ה ובזה אחתום

ובזה אחתום ואסיים דבר האגרת הזו במעין הפתיחה, באהבה רבה ובאהבת עולם למעלת כת"ר שיחי, ומברכו מקרב לב שחפץ ה' בידו יצליח להגדיל תורה ולהאדירה, ולהמשיך לקרב את בני הנעורים במקומכם לצור מחצבתם, ללימוד התורה ולקיום מצוותיה בדקדוק ובאהבה. וזכות הרבים הגדול הזה יהיה תלוי בו עד עולם, וכדאמרינן בירושלמי (סנהדרין פ"י הלכה ב) אם אין גדיים אין תיישים, אם אין תיישים אין צאן, אם אין צאן אין רועה, ח"ו. ע"ש. וראה גם בפרש"י בישעיה (פ"ח יח). יעו"ש.

ולכן דבר עצום קעביד מר במפעליו החשובים הללו ללימוד ולהדרכת הילדים ובני הנוער לנתיבי התורה ומצוותיה, ואשריו ואשרי חלקו שזוכה לנהל צאן קדושים אלו על מבועי התורה והיראה, ולפעלא טבא אמינא יישר. ובאמת כבר כתבו המפרשים לפרש הפסוק בתהילים (קכז ד) " **כחיצים ביד** גיבור כן בני הנעורים" **כי בני הנעורים נמשלו לחץ שעדין הוא ביד היורה, וטרם שישלחנה יכול לכוון אותן כרצונו לכל מטרה שירצה. וכך הם כל זמן שעדין הם קטנים אפשר בנקל לכוונם ולישרם לדרך התורה ומצוותיה, כי עדיין הם בהשפעת הוריהם ומחנכיהם. אולם לאחר שכבר גדלו והיו לאיש הרי הם כחץ שנורה מהקשת וחלף עבר, שאז כבר אי אפשר להשיבו ולישרו חס וחלילה**

. והיינו נמי דסמיך ליה "אשרי הגבר אשר מילא את אשפתו מהם", אשריו ואשרי חלקו. ויהי נועם ה' במעשיכם ובמפעלכם היקרים וחפץ ה' בידכם יצלח להמשיך להגדיל תורה ולהאדירה לעשות נח"ר ליוצרנו ולעשות רצון בוראנו.

והיה אומר, כי הלמד תורה כשהוא ילד, דומה למי שכותב בדיו על נייר חדש שהוא מתקיים, **כן גירסת הילדות, היא מתקיימת ואינה משתכחת**. וכן אמר אב"י, בפרק שני דשבת [כא ב], אי זכאי, גמרתה מעיקרא, והא גמרא, נפקא מינה לגירסא דינקותא.

והלמד תורה כשהוא זקן דומה למי שכותב בדיו על נייר מחוק שכיון שנכתב בו פעם אחת ונמחק, הכתב הבא אחריו אינו מתקיים, כן הלמד בעת הזקנה אינו מתקיים ומשתכח. ובספר מבחר הפנינים [שער החכמה עמ' ז] משלו בזה משל אחר, הלמד תורה ילד למה הוא דומה, כפתוח על האבן, והלמד תורה זקן, דומה כפתוח על החול. ויותר יש לדמות לפי דעתי לפתוח על השערה, **כי הטעם בקיום הלימוד בילדות הוא, כי הדברים ששומע האדם הם נרשמים במוחו, וכשהמוח נוטה ליובש הוא מתקיים לימודו, וכשנוטה ללחות אינו מתקיים**. והילד, מוחו נוטה ליובש יותר מהזקן, כי הילד מוחו חם, והזקן מוחו לח, כי לחולשת עיכולו הוא נוטה ללחות, על כן אמרו כי הזקנה היא אם השכחה. ועוד, **כי הילד מקבל הדברים בשמחה, כי אין לו דאגה מענייני העולם ועדיין לא נתמלא מוחו מספורי הזמן, על כן מתקיים בו כל מה ששומע**, וימי הזקן, הם ימי הרעה והדאגה כי הולך האדם אל בית עולמו, ומוחו מלא מספורי הזמן ואינו מקבל מה ששומע, כי אם קבלה לפי שעה ועוזבו לאלתר. ודבר זה נראה הוא לעין. וכבר דברנו בזה בחלק שלישי מזה הספר. וכן אמרו [אבד"נ נו"א פכ"ג ד"ה הוא היה אומר], רשב"ג אומר, הלמד תורה ילד, דומה לבחור שנשא בתולה, ... אף כך דברי תורה יהו מעויינין לך זה מזה, יהו מצויינין לך זה מזה, שנאמר 'קשרם על אצבעותיך' [משלי ז ג]. **והאזהרה הזאת היא, שלא יאמר אדם לכשאפנה בימי הזקנה אשנה, שאפילו יפנה וישנה לא יתקיים בו לימודו, וכשישאלוהו, ישים יד לפה, ואוי לה לאותה בושה**. ולא מנע זה האיש הזקן מללמוד, כי בכל זמן הוא טוב הלימוד, אלא שהוא יותר טוב לילד, ויש טוב יותר מטוב.

וכבר שאל זקן אחד לחכם אחד, אני שלא למדתי בילדותי יהיה גנאי לי שאלמד בזקנותי? אמר לו, אם הסכלות הוא גנאי לך, התלמוד אינו גנות. **ואל יאמר הזקן, הן אני עץ יבש' [ע"פ ישעיה נו ג] ומה יועיל לי לימודי ואני משכחו, מכל מקום יש לו שכר לימוד**. משל, לשוכר שנתן לפועלים טרסקל נקוב למלאת בו מים בשכר, הטיפש אומר, מה אני יגע לריק? ישב לו בטל והפסיד שכרו. הפקח אומר, ומה לי אם לא אמלא אותו, הרי שכר אני נוטל בין כך ובין כך. כן הזקן, אעפ"י שהוא שוכח, הקב"ה קובע לו שכר על